

העולה מהסוגיא

פרשת אמור ה'תשפ"ה

מסכת שבועות ◇ דף יא. - יז: ◇ גליון 131

דף יא - יב

א. דיני קדשים:

- האם אפשר לחלל את הקדושה על מעות:
 - באופן שקדוש קדושת דמים - אפשר לחלל את הקדושה על מעות.
 - באופן שקדוש קדושת הגוף:
 - קדשים של יחיד:
 - באופן שאין מום קבוע - אי אפשר לחלל את הקדושה על מעות.
 - באופן שיש מום קבוע - אפשר לחלל את הקדושה על מעות^א.
 - קדשים של ציבור:
 - לרבי שמעון - הדין כמו קדשים של יחיד משום שלא אומרים 'לב בית דין מתנה'^ב.
 - לרבנן - יש אופנים שגם באופן שאין מום קבוע אפשר לחלל את הקדושה על מעות משום ש'לב בית דין מתנה' וכדלהלן.
 - דיני קרבן שאין בו צורך:
 - קרבן יחיד:
 - באופן שקדוש קדושת דמים - מחללים את הקדושה על מעות.
 - באופן שקדוש קדושת הגוף:
 - קרבן חטאת - ימות.
 - קרבן אשם:
 - לרבי אליעזר - ימות דכתיב 'כחטאת כאשם'.
 - לרבי אלעזר - ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולת יחיד.
 - לחכמים - ירעה עד שיסתאב וימכר וקונים בדמיו עולת ציבור^ג.

הערות

- א הגמ' במנחות [קא א] מבארת שהמקור שדבר שקדוש קדושת הגוף אינו מתחלל במעות אלא אם כן יש בו מום דכתיב 'ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' והעמיד את הבהמה לפני הכהן' ודורשים 'בהמה טמאה' הוא בבהמה שיש בה מום, 'אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' ' שיש לבהמה מום קבוע ולא מום עובר ולכן אי אפשר להקריב את הבהמה, ובאופן זה אפשר לחלל את הבהמה אבל באופן שאין בה מום קבוע אי אפשר לחלל קדושת הגוף על מעות.
- ב תוס' מבארים שדברי רבי שמעון שלא אומרים 'לב בית דין מתנה' נאמרו רק בקדושת הגוף אבל בקדושת דמים רבי שמעון מודה שאומרים 'לב בית דין מתנה' ולכן מותר לקחת כסף של תרומת הלשכה ולהשתמש בו לשכר דייני גזילות או מגיה ספרים הוא משום ש'לב בית דין מתנה'.
- ג הגמ' בתמורה [כ ב] מבארת שלדעת חכמים שמביאים בדמים עולת ציבור לא סומכים על העולה והנסכים משל ציבור ולדעת רבי אלעזר שמביאים עולת יחיד בעל העולה סומך על העולה והנסכים משלו.
- בדברי הגמ' מבואר שלדעת חכמים אפשר לקנות בדמים עולת בהמה ואי אפשר לקנות עולת העוף דכתיב 'והקריב מן התרים או מן בני היונה את קרבנו' ודורשים שיחיד יכול להביא עולת העוף ולא ציבור.
- תוס' מבארים שמדאורייתא קרבן אשם שאבד והתכפרו בעליו באחר אפשר להקריבו לעולה אמנם רבנן גזרו שלא יקריבו לעולה שמא יבואו להקריבו לעולה לפני שהתכפרו באחר ולכן ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה, אמנם תוס' מביאים שבדברי רש"י [זבחים ה ב, מנחות ד א] מבואר שמדאורייתא שלפני שהקרבן ניתק לרעה אי אפשר להקריבו לעולה ולאחר שניתק לרעה אפשר להקריבו לעולה, ורבנן גזרו שגם לאחר שניתק לרעה לא יקריבו לעולה אלא ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. [ע"פ תוס' מנחות ד א בדעת רש"י].
- תוס' לשיטתם נוקטים שהיה הלכה למשה מסיני שאשם שמתו בעליו יקרב עולה, ורבנן גזרו שירעה עד שיסתאב, אמנם לדעת רש"י יש הלכה למשה מסיני שהקרבן צריך להנתק לרעה ורבנן הוסיפו שגם לאחר הניתוק לרעה אי אפשר להקריבו לעולה אלא ירעה עד שיסתאב וימכר.
- בדברי המשנה [שקלים ו] מבואר שהידוע הכהן דרש את הפסוק 'אשם הוא אשם אשם לה' ה' שקרבן חטאת או אשם ילקח בדמיו עולה שהבשר לה' והעורות לכהנים, וזהו המקור של הדין לדעת התוס' שלאחר שהתכפרו באחר כשר לעולה, וזהו המקור לדעת רש"י שלאחר שניתק לרעה כשר לעולה (אמנם דין זה נאמר באופן שאין דין של חמש חטאות המתות כגון באשם או בחטאת ציבור לפי רבי אלעזר ורבי שמעון שסוברים שבחטאת ציבור אין הלכה של חמש חטאות המתות וכפי שיובא להלן הערה ה).

○ קרבן ציבור:

- ארבעת התמידים שנשארו בראש חדש ניסן משנה שעברה:
 - לרבי שמעון - מקריבים אותם לקיץ המזבח.
 - לרבנן - פודים אותם כשהם תמימים משום ש'לב בית דין מתנה'.
- קרבן חטאת ציבור שאבד (כגון פר ושעיר של יום הכיפורים) והתכפרו באחר ולאחר מכן מצאו את הקרבן הראשון:
 - לרבי יהודה - ימות.
 - לרבי אלעזר ורבי שמעון - ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לקיץ המזבח.
- מותר הקטורת (לרבנן) - מחללים את הקדושה של הקטורת על מעות, משום ש'לב בית דין מתנה'.
- פרה אדומה באופן שנהיה בפרה מום או באופן שמתה או באופן שנשחטה שלא במקומה או באופן שמצאו פרה אחת נאה הימנה:
 - לפני שהפרה נשחטה על גבי מערכתה - אפשר לפדות את הפרה.
 - לאחר שהפרה נשחטה על גבי מערכתה - לרבי שמעון אפשר לפדות את הפרה לרבנן אי אפשר לפדות את הפרה.

ב. דיני פדיית קדשים להאכילן לכלבים (כגון קדשים שנעשו טריפה או שמתו):

- לת"ק [בכורות טו א]:
 - קדושת הגוף - 'אין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים' דכתיב 'תזבח ואכלת בשר' ודורשים 'ואכלת' ולא לכלבין.
 - קדושת דמים:
 - מדאורייתא - 'פודים את הקדשים להאכילן לכלבים'.

הערות

ד הגמ' מבארת שבכל שנה יש ארבעה תמידים שהם קדושים בקדושת עולה ולא צריכים אותם שהרי צריך שיהיה בלשכה ששה טלאים ובערב ראש חדש ניסן מקריבים שנים מתוכם והארבעה הנותרים קדושים בקדושת עולה ואי אפשר להקריבם לאחר ראש חדש ניסן משום שיש דין של תרומה חדשה, ולרבי שמעון שאין דין של 'לב בית דין מתנה' מקריבים את התמידים לקיץ המזבח, ולרבנן שיש דין של 'לב בית דין מתנה' רבנן פודים את התמידים שנשארו בלשכה על דמים והמעוטים דינם כמו מעות של תרומת הלשכה של שנה שעברה ועל ידי כך התמידים יוצאים לחולין, ולאחר מכן חוזרים וקונים את התמידים ממעות של תרומה חדשה ואפשר להקריב את התמידים בשנה הבאה.

הגמ' מבארת שהטעם של רבנן שאפשר לפדות את התמידים שנשארו בלשכה על דמים משום ש'לב בית דין מתנה' שבאופן שלא יצטרכו לא יהיו קדושים קדושת הגוף אלא יהיו קדושים לדמיה, והגמ' מוסיפה שגדר התנאי הוא שיהיו לדמיהם אינו שיהיו קדושים לדמי עולה' משום שק"ל שהמקדיש בהמה לדמי עולה' חל עליה קדושת הגוף אלא גדר התנאי שיהיו קדושים למותר תרומת הלשכה' שהם עומדים לרקועי פחים ציפוי למזבח וכיון שהתמידים עצמם לא ראויים להיות רקועי פחים ציפוי למזבח לא חל עליהם קדושת הגוף ואפשר לחלל את הקדושה (וכדין אדם שהקדיש בהמה לדמי נכסים שכיון שהבהמה עצמה לא ראוייה לנכסים לא חל עליה קדושת הגוף).

הגמ' מבארת שדברי רבי שמעון שמקריבים את התמידים בעצמם לקיץ המזבח נאמרו רק באופן זה שהתמידים קדושים בקדושת עולה ולכן אפשר להקריבם לקיץ המזבח שהוא עולה אבל שעירי חטאת שאבדו ולאחר מכן נמצאו אי אפשר להקריב את השעירי חטאת עצמם לקיץ המזבח אלא ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה (וכדלהלן בסמוך).

ה רש"י מבאר שהטעם שפר ושעיר של יום הכיפורים שאבדו והתכפרו באחר לא יכולים להקריבם בשנה הבאה משום שיש דין של 'תרומה חדשה' אמנם תוס' מבארים שהטעם לכך משום שחוששים לתקלה אם ישוה את הקרבן עד שנה הבאה.

הגמ' מבארת שהטעם של רבי יהודה שקרבן חטאת ציבור שאבד ימותו משום שיש הלכה למשנה מסיני שחטאת שכיפרו בעליה באחר ימות, ורבי אלעזר ורבי שמעון סוברים שהלכה זו נאמרה רק בחטאת יחיד ולא בחטאת ציבור.

הגמ' מוסיפה שבאופן זה לא אומרים ש'לב בית דין מתנה' שבאופן שלא יצטרכו יהיו קדושים קדושת דמים ויפדו ללא רעה, משום שקרבן שאבד לא שכיח ובאופן זה רבנן לא התנו.

ראה לעיל [הערה ג] שנחלקו רש"י ותוס' האם מדאורייתא אפשר להקריב קרבן אשם שאבד לעולה, וכן נחלקו רש"י ותוס' האם מדאורייתא אפשר להקריב קרבן ציבור שאבד לעולה.

ו רש"י מבאר שהכוונה 'מותר הקטורת' הוא שהיו מכינים שלשה מנים קטורת ליום הכיפורים והכה"ג היה נוטל מהם מלא חפניו והנשאר נחשב 'מותר הקטורת' אמנם תוס' מבארים ש'מותר הקטורת' הכונה שבכל שנה היו מכינים שס"ה מנים קטורת והיה נשאר מהם בשנה שאינה מעוברת י"א מנים והיו פודים אותם בראש חדש ניסן ומשתמשים בהם בשנה מעוברת.

רש"י מבאר שהצורה שבה מחללים את הקדושה של הקטורת על מעות היא שמשלמים מתרומת הלשכה שכר לאומנים והמעוטים שביד האומנים נחשבים חולין, והאומנים מחללים את הקדושה של הקטורת על המעות שבידם, ולאחר מכן חוזרים וקונים את הקטורת מאומנים ממעות של תרומה חדשה, אמנם תוס' מבארים שמפרישים מתרומת הלשכה שכר לאומנים ומיד לאחר ההפרשה המעות של תרומת הלשכה יוצאים לחולין, ולאחר מכן מחללים את הקדושה של הקטורת על המעות הללו.

ז הגמ' מבארת שהטעם שאפשר לפדות את הפרה באופן שמצאו פרה אחרת נאה הימנה משום שהפרה קדושה בקדושת דמים ואפשר לפדות קדושת דמים ללא מום, והגמ' מוסיפה שלפי רבי שמעון אפשר לפדות את הפרה באופן שמתה או שנשחטה שלא במקומה משום שקדשי בדק הבית לא צריכים העמדה והערכה, אמנם לרבנן מעיקר הדין אי אפשר לפדות כיון שקדשי בדק הבית צריכים העמדה והערכה אמנם כיון ש'לב בית דין מתנה' אפשר לפדות את הפרה ללא העמדה והערכה, כיון שהפרה קדושה לדמי נכסים ונחשבת כמו בהמה בעלת מום מעיקרא שהוקדשה שאינה צריכה העמדה והערכה. ובביאור דברי התוס' שמעתי לבאר ע"פ דברי האבן האול [איסורי מזבח ו ד אות ב] שכתב לבאר את יסוד החילוק בין קדשי בדק הבית לבעל מום מעיקרו, שבכל קדשי בדק הבית גוף החפץ קדוש לדמי כיון שאפשר להשתמש בגוף החפץ לבדק הבית מ"מ בבעל מום מעיקרו גוף החפץ אינו קדוש אלא רק דמי החפץ קדושים, והדין שצריך העמדה והערכה נאמר רק באופן שגוף החפץ קדוש, ולפי"ז תוס' מבארים שגדר הדין של 'לב בית דין מתנה' שבאופן שלא יצטרכו את הפרה תהיה קדושה לדמיה ולא יהיה בה קדושה בגופה כלל ולכן אין דין של העמדה והערכה.

ח רש"י מבאר שהטעם של רבנן שלאחר שהפרה נשחטה על גבי מערכתה אי אפשר לפדות את הפרה משום שלאחר שהפרה נעשית בהכשר גנאי הדבר לפדות את הפרה.

- מדרבנן - 'אין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים'.
- לאיכא דאמרי [בכורות שם] - 'פודים את הקדשים להאכילן לכלבים'.

ג. דיני פסול של טבול יום ומחוסר כיפורים ולינה:

- מנחה:
 - לפני שקדשה בכלי - קדושה קדושת דמים ולכן אינה נפסלת בטבול יום ומחוסר כיפורים ולינה.
 - לאחר שקדשה בכלי - קדושה קדושת הגוף ולכן נפסלת בטבול יום ומחוסר כיפורים ולינה.
- קטורת:
 - לפני שנכנסה למכתשת - קדושה בקדושת דמים ולכן אינה נפסלת בטבול יום ומחוסר כיפורים ולינה.
 - לאחר שנכנסה למכתשת - קדושה בקדושת הגוף ולכן נפסלת בטבול יום ואמנם אינה נפסלת בלינה ט'.
 - לאחר שקדשה בכלי - לרש"י נפסלת בלינה מדרבנן, לתוס' נפסלת בלינה מדאורייתא'.

דף יג

ד. כפרת שעיר המשתלח:

- אופני הכפרה:
 - באופן שעשה תשובה - מתכפר.
 - באופן שלא עשה תשובה:
 - לרבי - מכפר, חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר שאינו מכפר י"א.
 - לרבנן - אינו מכפר י"ב.
- זמן הכפרה:
 - לתירוצו הראשון בתוס' - השעיר מכפר על העבירות שנעשו לפני הקרבת שעיר המשתלח וכן מכפר על עבירות שיעשו לאחר הקרבת שעיר המשתלח עד סוף היום.
 - לתירוצו השני והשלישי בתוס' - השעיר מכפר על העבירות שנעשו לפני הקרבת שעיר המשתלח י"ג.

הערות

ט תוס' בתירוצו הראשון מבארים שהמכתשת היא כלי שרת ולכן הקטורת לאחר שנכנסה למכתשת קדושה בקדושת הגוף, אמנם תוס' בתירוצו השני מבארים שהמכתשת אינה כלי שרת והטעם שהקטורת לאחר שנכנסה למכתשת קדושה בקדושת הגוף הוא משום שהאדם בדיבורו היה מקדש את הקטורת.

י רש"י מבאר שמדאורייתא קטורת אינה נפסלת בלינה משום שלא משתנה המראה של הקטורת אמנם מדרבנן לאחר שקדשה בכלי נפסלת בלינה גזירה אטו שאר הקדשים שהוקדשו בכלי שנפסלים בלינה, אמנם תוס' בתירוצו הראשון מבארים שקטורת אינה נפסלת בלינה לפני שהתקדשה בכלי משום שעיקר מצוותה להכין אותה מתחילת השנה לכל השנה אמנם לאחר שהתקדשה בכלי נפסלת בלינה מדרבנן, ותוס' בתירוצו השני מבארים שהטעם שקטורת אינה נפסלת בלינה לפני שהתקדשה בכלי משום שמצוות הקטורת להקטיר פרס בשחרית ופרס בין הערבים ולכן הכלי אינו מקדש שלא מדעת יותר משיעור זה, ותוס' בתירוצו השלישי מבארים שהטעם שקטורת אינה נפסלת בלינה לפני שהתקדשה בכלי משום שכלי שרת אינם מקדשים שלא בזמנם לענין לפסול בלינה.

תוס' בתירוצו הראשון והשני מבארים שהדין שקטורת לפני שנכנסה למכתשת ולאחר שנכנסה למכתשת אינה נפסלת בטבול יום הוא מדאורייתא אבל מדרבנן לפי הצד ש'חולין שנעשו על טהרת קדש כקדש דמי' נפסלת בטבול יום, ולפי הצד ש'חולין שנעשו על טהרת קדש לאו כקדש דמי' אינה נפסלת בטבול יום, אמנם תוס' בתירוצו השלישי מבארים שהדין של 'חולין שנעשו על טהרת קדש' נאמר רק באוכל ולא בקטורת שאינה אוכל.

יא הגמ' מבארת שהמקור של רבי שפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר שיום הכיפורים אינו מכפר דכתיב 'כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה' ודורשים 'כי דבר ה' בזה' הכוונה פורק עול ומגלה פנים בתורה, 'ואת מצותו הפר' הכוונה למפר ברית בשר, 'הכרת תכרת' בין לפני יום הכיפורים ובין לאחר יום הכיפורים 'עונה בה' כל עוד שהאדם לא חזר בתשובה.

רש"י מבאר שרבנן שחולקים על רבי סוברים שדורשים מהפסוק 'הכרת תכרת' בעולם הזה ובעולם הבא 'עונה בה' כל עוד שהאדם לא חזר בתשובה ולכן רבנן סוברים שפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר באופן שלא חזר בתשובה המיתה ויום הכיפורים אינם ממזיקים את החטא אבל באופן שהאדם חזר בתשובה ומת המיתה ממזיקת את החטא, אבל בשאר העבירות גם באופן שהאדם לא חזר בתשובה יום הכיפורים והמיתה ממזיקים את החטא, אמנם תוס' מבארים שרבנן שחולקים על רבי סוברים שלומדים מדרשה זו שפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר באופן שלא חזר בתשובה המיתה והיסורים שלאחר המיתה אינם ממזיקים את החטא, ובשאר העבירות גם באופן שהאדם לא חזר בתשובה המיתה והיסורים שלאחר המיתה ממזיקים את החטא.

יב הגמ' מביאה ברייתא שדורשת מהפסוק 'אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכיפורים הוא' שיום הכיפורים הוא' שיום הכיפורים מכפר גם באופן שהאדם לא התענה ולא קרא מקרא קדש ועשה בו מלאכה, והגמ' נוקטת שדורשת מהפסוק 'אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכיפורים הוא' שיום הכיפורים מכפר גם באופן שלא עשה תשובה, ואביי סובר שהברייתא הראשונה סוברת כדעת רבנן והברייתא השנייה סוברת כדעת רבי, אמנם רבא סוברת ששתי הברייתות סוברות כדעת רבי וכוונת הברייתא הראשונה שיום הכיפורים אנו מכפר על עבירות של יום הכיפורים עצמו באופן שהאדם לא עשה תשובה (חייב כרת על העושה מלאכה ביום הכיפורים וחייב כרת על אדם שאינו מתענה ביום הכיפורים).

יג בדברי התוס' בתירוצו הראשון מבואר שהכפרה של יום הכיפורים אינה על ידי יום הכיפורים עצמו אלא על ידי שעיר המשתלח ולכן אדם שמת ביום הכיפורים לפני הקרבת שעיר המשתלח אינו מתכפר על ידי יום הכיפורים עצמו, אמנם תוס' בתירוצו השני מבארים שעיקר הכפרה נעשית על ידי שעיר המשתלח ויום הכיפורים עצמו ללא שעיר המשתלח מכפר קצת על העבירות ולכן אדם שמת ביום הכיפורים לפני הקרבת שעיר המשתלח או אדם שעבר עבירה ביום הכיפורים לאחר הקרבת שעיר המשתלח מתכפר קצת על ידי

- על איזה עבירות שעיר המשתלח מכפר:
 - עבירות של ישראל:
 - באופן שעבר על עשה - מכפר י"ד.
 - באופן שעבר על לא תעשה:
 - באופן שהתחייב חטאת - שעיר המשתלח אינו מכפר טו.
 - באופן שהתחייב אשם תלוי - שעיר המשתלח מכפר טז.
 - באופן שאינו חייב חטאת ואשם תלוי - שעיר המשתלח מכפר יח.
 - עבירות של כהן:
 - לרבי יהודה - מתכפר כמו ישראל.
 - לרבי שמעון - מתכפר בידיו על הפר של כהן גדול יט.

פרק שני

דף יד - טו

ה. דין אדם שנכנס לבית המקדש בטומאה או שאכל קדשים בטומאה:

- הקדמה - התבאר לעיל [אות שגיא! מקור ההפניה לא נמצא]. שנחלקו התנאים האם יש חיוב קרבן עולה ויורד רק באופן שהיה לאדם 'ידיעה' בתחילה, ולפי צד זה יש לדון באופנים שונים האם נחשב שהיה לאדם 'ידיעה' וכדלהלן.
- אדם שידע ששרץ מטמא ולא ידע איזה שרץ מטמא - נחשב שהיה לו ידיעה בתחילה.

» הערות «

- יום הכיפורים, ותוס' בתירוץ השלישי מבארים ששעיר המשתלח מכפר לגמרי וכן יום הכיפורים בסופו מכפר לגמרי ולכן העובר העבירה לאחר הקרבת שעיר המשתלח יום הכיפורים בסופו מכפר לגמרי.
- יד הגמ' מבארת שלפי רבנן אין צורך בכפרת שעיר המשתלח על עשה כיון שבאופן שעשה תשובה התשובה מכפרת לגמרי ובאופן שלא עשה תשובה השעיר אינו מכפר, אמנם לרבי יש צורך בכפרת שעיר המשתלח על עשה באופן שלא עשה תשובה.
- טו הגמ' בכריתות [כה ב] מבארת שדורשים מהפסוק 'והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם' ודורשים 'חטאים דומיא דפשעים' ששעיר המשתלח מכפר על חטאים שאין בהם חיוב חטאת כמו פשעים שאין בהם חיוב חטאת, ובדברי התוס' [ח א] מבואר שלומדים מדרשה זו ששעיר המשתלח אינו מכפר על חטא שיש בו חיוב חטאת באופן שהאדם חטא בזמן שיכל להביא חטאת לפני יום הכיפורים, אבל באופן שהאדם חטא סמוך ליום הכיפורים ולא יכל להביא חטאת לפני יום הכיפורים שעיר המשתלח מכפר.
- טז בדברי המשנה מבואר שהאוכל חתיכה אחת משתי חתיכות והתחייב להביא אשם תלוי בין באופן שנודע לו לפני יום הכיפורים שחייב אשם תלוי ובין באופן שלא נודע לו לפני יום הכיפורים שהתחייב באשם תלוי שעיר המשתלח מכפר ולאחר יום הכיפורים אינו צריך להביא אשם תלוי.
- יז בדברי הגמ' מבואר שדין זה נאמר גם לפי דעת רבנן, ומוכח מכך שבאופן שעשה תשובה לא מתכפר לגמרי ושעיר המשתלח מכפר לגמרי, ולפי"ז כותבים התוס' שכוונת דברי המשנה [יומא פה ב] שתשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה, היא שהתשובה מכפרת על עשה כפרה גמורה ועל לא תעשה כפרה שאינה גמורה.
- יח תוס' [ז ב] מביאים שבדברי הגמ' בכריתות [כה ב] מבואר ששעיר המשתלח מכפר על אדם שעבר עבירה שיש עליה חיוב של מיתת בית דין באופן שלא התחייב מיתת בית דין (כגון שלא היה עדים והתראה) אבל באופן שהתחייב מיתת בית דין שעיר המשתלח אינו מכפר, וכן שעיר המשתלח מכפר על עבירה שיש עליה חיוב מלקות באופן שהאדם לא התחייב מלקות בבית דין אבל באופן שהתחייב מלקות בבית דין שעיר המשתלח אינו מכפר.
- יט הגמ' מבארת שהמקור של רבי שמעון ששעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים דכתיב 'ולקח את שני השעירים' הוקש שעיר המשתלח לשעיר הפנימי שכמו שעיר הפנימי אינו מכפר על הכהנים כך שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים, אמנם רבי יהודה סובר שדורשים מהפסוק 'וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח יכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר' שהכהנים וישראלים מתכפרים בשעיר המשתלח וכן דורשים 'יכפר' שהלויים מתכפרים בשעיר המשתלח, וההיקש בין שני השעירים נאמר לענין שיהיו שווים במראה בקומה ובדמים.
- הגמ' מבארת שלדעת רבי שמעון הכהנים מתכפרים בפר של כהן גדול שלשה סוגים של כפרות שהישראלים מתכפרים בשעירים: א. כנגד שעיר הפנימי. ב. כנגד שעיר מוסף של יום הכיפורים. ג. כנגד שעיר המשתלח. וכפרה זו נעשית על ידי שלשה דברים שעושים בפר כהן גדול שני וידוים והזאת דם. אמנם לדעת רבי יהודה הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח כמו הישראלים והידוים הראשון שנעשה בפר הוא כדי לכפר על הכהן גדול וביתו לחוד (כדי שיבוא זכאי ויכפר על החייב) והידוים השני והזאת הדם מתכפרים גם על הכהנים. תוס' מבארים שהכהן גדול בידיו הראשון מתוודה עליו ועל בני ביתו ולא מזכיר את הכהנים, ובידיו השני מתוודה עליו ועל בני ביתו ועל הכהנים, ולמרות שלדעת רבי שמעון הכהנים מתכפרים גם בידיו הראשון מ"מ לא ראוי להזכיר במפורש את הכהנים בידיו זה עד שיראה שהכהן גדול הוא זכאי ויכול לכפר על אחרים.
- הגמ' מוסיפה שמסבירא היה אפשר לומר שכהנים אינם מתכפרים בפרו של כהן גדול שהרי כמו שעיר המשתלח נקנה מהממון של עם ישראל דכתיב 'ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירים' ומכפר על עם ישראל, כך פר של כהן גדול שנקנה מהממון של הכהן גדול דכתיב 'אשר לו' מכפר רק על הכהן גדול, אלא שלאחר שכתוב שפר כהן גדול מכפר גם על ביתו של הכהן גדול למרות שהפר אינו נקנה מהממון שלהם כך הפר מכפר על הכהנים למרות שהפר לא נקנה מהממון שלהם, וכן הכהנים נחשבים 'ביתו' של הכהן גדול דכתיב 'בית אהרן ברכו את ה'.

- אדם שידע שנגע בשיעור עדשה משרץ ולא ידע האם שרץ מטמא בשיעור זה - ספק האם נחשב שהיה לו ידיעה בתחילה^כ.
- אדם שידע שאסור להכנס לבית המקדש בטומאה ולא ידע היכן נמצא בית המקדש - ספק האם נחשב שהיה לו ידיעה בתחילה^{כא}.

ז. חיוב פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח:

- הקדמה - בדברי המשנה בהוריות מבואר שבית דין שהורו הוראה ורוב הציבור נהגו על פיהם ולאחר מכן התברר שטעו חייבים להביא פר העלם דבר של ציבור, וכן כהן משיח שהורה לעצמו הוראה ועשה על פיה ולאחר מכן התברר שטעה צריך להביא פר כהן משיח, ויש לדון באיזה איסור הייתה הוראה וכדלהלן.
- באופן שהורו על איסור שיש עליו חיוב של חטאת קבועה - יש חיוב של פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח.
- באופן שהורו על איסור שיש עליו חיוב של קרבן עולה ויורד - אין חיוב של פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח.

ז. דיני תוספת העיר והעזרות:

- כיצד מחליטים להוסיף על העיר או על העזרות - על ידי מלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד^{כב}.
- הצורה שבה מוסיפים על העזרות - מוליכים שיירי מנחה, ובית דין הולכים אחריהם ועם ישראל הולך אחריהם.
- הצורה שבה מוסיפים על העיר - מוליכים שני לחמי תודה, ובית דין הולכים אחריהם, ועם ישראל הולך אחריהם^{כג}.

ח. דיני קידוש כלי חדש - התחלת השימוש בכלי מקדשת את הכלי^{כד}.

ט. דיני אמירת פסוקים להגן או להתרפאות:

- אדם בריא שאומר פסוקים בשביל להגן - מותר.

» הערות «

כ רש"י ותוס' בפירוש הראשון והשני מבארים שאדם שידע ששרץ מטמא ולא ידע איזה שרץ מטמא נחשב שהיה לו ידיעה בתחילה כיון שיכול לשאול כל אדם ויאמר לו שהשרץ שנגע בו מטמא, אבל אדם שידע שנגע בשיעור עדשה משרץ ולא ידע האם שרץ מטמא בשיעור זה יש צד שלא נחשב שהיה לו ידיעה בתחילה כיון שדבר זה תלמידי חכמים יודעים ולא כל האנשים, הרמב"ן והרשב"א והריטב"א מבארים שרק באופן שהאדם יודע ששרץ מטמא ולא יודע איזה שרץ מטמא מוטל על האדם לברר ולכן דבר שיכול לשאול אצל כל אצל כל אדם נחשב ידיעה אבל תינוק שנשבה שלא ידע בכלל שיש מושג של טומאת שרץ וממילא לא מוטל עליו לברר זאת ולכן לא נחשב ידיעה למרות שיכול לשאול אצל כל אדם. אמנם תוס' בתירוצו השלישי מבארים שאדם שידע ששרץ מטמא ולא ידע איזה שרץ מטמא נחשב שהיה לו ידיעה בתחילה כיון שלמד בבית רבו ששרץ מטמא וידיעת בית רבו נחשבת ידיעה, אבל אדם שידע שנגע בשיעור עדשה משרץ ולא ידע האם שרץ מטמא בשיעור זה יש צד שלא נחשב שהיה לו ידיעה בתחילה כיון שלא למד זאת בבית רבו.

כא הגמ' מבארת שספק זה נאמר לדעת רבי שסובר שיש חיוב ב'העלם טומאה' והחיוב נאמר רק באופן שהיה לו ידיעה בתחילה, ולכן יש ספק באופן זה האם נחשב שהיה לו ידיעה בתחילה, והספק לא נאמר לדעת רבי ישמעאל שסובר שחייב קרבן באופן שלא היה ידיעה בתחילה, וכן הספק לא נאמר לדעת רבי עקיבא שסובר שחייב קרבן לא נאמר בהעלם טומאה.

תוס' מבארים שספק הגמ' נאמר בזמן הזה אבל בזמן בית המקדש נחשב שהיה לו ידיעה כיון שכל אחד יודע מהו מקום בית המקדש (וכפי שהתבאר לעיל [הערה קודמת] שבאופן שכל אחד יודע נחשב שהיה לו ידיעה).

כב הגמ' מבארת שהמקור שבשביל להחליט להוסיף על העיר והעזרות צריך מלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד דכתיב 'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו' ודורשים שכמו שבזמן משה רבינו הוסיפו על העזרות על ידי משה רבינו שהיה מלך ונביא ועל ידי אהרן שהיה כהן גדול עם אורים ותומים ועל ידי סנהדרין של שבעים הזקנים כך לדורות כאשר מוסיפים על העיר והעזרות אפשר להוסיף על העיר והעזרות על ידי מלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד.

כג הגמ' מבארת שכאשר מוסיפים על העיר לוקחים שני לחמי תודה שהם נפסלים ביוצא מחוץ לירושלים, וכאשר מוסיפים על העזרות לוקחים שיירי מנחה שהם נפסלים ביוצא מחוץ לעזרות, ורש"י מבאר שלומדים דינים אלו מהפסוקים שכתובים בחומה דכתיב 'ואעמידה שתי תודות גדולות ותהלכת לימין מעל לחומה לשער האשפת וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה' וכן לומדים מפסוקים אלו שבית דין הולכים אחרי הלחמי תודה, ורש"י מבאר שהלכו מחוץ לחומה ותוס' מבארים שהלכו בתוך החומה.

הגמ' מבארת שכאשר מוסיפים על העיר לוקחים שני לחמי תודה שהם חמץ דכתיב 'ואעמידה שני תודות גדולות' ודורשים שלקח שני לחמי חמץ שהם יותר גדולים מלחמי המצה, אמנם כאשר מוסיפים על העזרה ולוקחים שיירי מנחה אי אפשר לקחת שיירי מנחה שהם חמץ משום שלא מקריבים מנחה מחמץ וכן אסור להכהנים לאפות את שיירי המנחה כחמץ ולכן לוקחים שיירי מנחה שהם מצה.

הגמ' מביאה שנחלקו האמוראים בצורה שבה היו מהלכים שני הלחמי תודה האם היו מהלכים זה לצד זה או זה לאחר זה, והגמ' מוסיפה שלפי הצד שהיו מהלכים זה לצד זה הפנימית שהייתה יותר קרובה לחומה הייתה נאכלת והשניה הייתה נשרפת, ולפי הצד שהיו מהלכים זה אחר זה הפנימית שהייתה יותר קרובה לבית דין הייתה נאכלת והשניה הייתה נשרפת, והגמ' מוסיפה שאין טעם בכך שהפנימית נאכלת והשניה נשרפת אלא כך נאמר על ידי חגי זכריה ומלאכי ברוח הקודש.

הגמ' מבארת שתוך כדי ההליכה היו אומרים 'מזמור לתודה', וגם 'מזמור שיר חנכת הבית', וגם 'יושב בסתר' עד הפסוק 'כי אתה ה' מחסי', וגם מזמור 'ה' מה רבו צרי' עד סוף הפרק, ורש"י מבאר שהטעם שאומרים 'יושב בסתר' משום שמושה רבינו אמרו בזמן חנוכת המשכן, והטעם שאומרים 'ה' מה רבו צרי' משום שכתוב בפרק זה 'רבים אמרים לנפשי אין ישועתה לו באלקים סלה' שהיו מתלוצצים בשרי יהודה ובנימין בזמן שעם ישראל בנו את החומה. הריטב"א מקשה על רש"י שבמשכן ובבית ראשון מדוע אמרו את הפרק 'ה' מה רבו צרי' ולכן הריטב"א מבאר שהטעם שאמרו פרק זה מפני שיש בו שישים תיבות כנגד הפסוק 'הנה מטות שלשלמה ששים גבורים סביב לה'.

תוס' בתירוצו הראשון מבארים שגם הקידוש הראשון של העזרות בימי שלמה ויהושע נעשה על ידי מנחה ולמרות שאין מנחה בבמה מ"מ כאשר מקדשים את העזרות והקידוש ועשיית המנחה באים בבית אחת אפשר להקריב מנחה בבמה, אמנם תוס' בתירוצו השני סוברים שאי אפשר להקריב מנחה בבמה גם בזמן שמקדשים את העזרה וכיון שאי אפשר להביא מנחה לקידוש קידשו ללא מנחה.

כד הגמ' מבארת שהמקור שהתחלת השימוש בכלי מקדשת את הכלי דכתיב 'וימשחם ויקדש אתם' ודורשים שהכלים שהיו בזמן משה התקדשו על ידי משיחה אבל לדורות מקדשים את הכלי על ידי התחלת השימוש בכלי, וכן כתוב 'ולקחו את כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש' ודורשים שהשימוש בכלי מקדש את הכלי.

- אדם חולה שאומר פסוקים בשביל להתרפאות:
- באופן שרוקק על המכה ואח"כ מזכיר פסוק שיש בו שם שמים - אין לו חלק לעולם הבא^{כה}.
- באופן שאינו רוקק על המכה - אסור, אמנם יש לו חלק לעולם הבא.

דף טז - יז

י. האם 'קדושה ראשונה' קדשה לעתיד לבוא:

- הקדמה - יש לדון האם הקדושה של העזרה והקדושה של ערי חומה שהתקדשו בימי שלמה 'קדושה לעתיד לבוא' דהיינו שלא התבטלה בזמן חורבן בית ראשון או דלמא 'לא קדשה לעתיד לבוא' דהיינו שהקדושה התבטלה בזמן חורבן בית ראשון וכדלהלן.
- לרבי יהושע ולרבי אלעזר ברבי יוסי - 'קדשה לעתיד לבוא'.
- לרבי ישמעאל ברבי יוסי:
- לתירוץ הראשון בגמ' - נחלקו התנאים בדעתו האם סובר ש'קדשה לעתיד לבוא' או שסובר ש'לא קדשה לעתיד לבוא'.
- לתירוץ השני בגמ' - 'לא קדשה לעתיד לבוא'^{כו}.

יא. דיני טמא שנכנס לבית המקדש:

- באופן שנכנס לעזרה:
- באופן שנכנס דרך ביאה:
- באופן שנכנס לעזרה במזיד - חייב כרת, ובאופן שהתרו בו חייב מלקות.
- באופן שנכנס לעזרה בשוגג - יש אופנים שחייב קרבן עולה ויורד וכפי שהתבאר לעיל [אות שגיאה! מקור ההפניה לא נמצא].
- באופן שנכנס שלא כדרך ביאה (כגון שנכנס דרך העליה של העזרה) - פטור^{כז}.
- באופן שנכנס לתוספת העזרה:
- באופן שקידשו את תוספת העזרה על ידי מלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד - חייב כמו אדם שנכנס לעזרה.
- באופן שקידשו את תוספת העזרה על ידי מלך לחוד או נביא לחוד או אורים ותומים או סנהדרין:
- לפי הצד ש'קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא' - פטור.
- לפי הצד ש'קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא' - חייב כמו אדם שנכנס לעזרה^{כח}.
- באופן שלא קידשו את העזרה - פטור.
- באופן שנכנס לאויר העזרה (כגון שתלה את עצמו באויר) - חייב כמו אדם שנכנס לעזרה.
- באופן שנכנס לעליות של העזרה - חייב כמו אדם שנכנס לעזרה^{כט}.
- באופן שנכנס לגג של העזרה - פטור משום שהגג לא התקדש.

יב. דיני אדם שנטמא בתוך בית המקדש:

- באופן שנטמא בשוגג ושהה בשוגג האם חייב קרבן עולה ויורד:

☞ הערות ☞

- כה בדברי הגמ' בסנהדרין [קא א] מבואר שלדעת רבי יוחנן באופן שהזכיר פסוק שאין בו שם שמים יש לו חלק לעולם הבא אמנם לדעת רב גם אין לו חלק לעולם הבא.
- כו הגמ' דנה בדעת רבי אליעזר האם סובר שקדושה ראשונה ש'קדשה לעתיד לבוא' או שסובר ש'לא קדשה לעתיד לבוא', ותוס' מבארים שגם לפי הצד שסובר ש'קדשה לעתיד לבוא' לענין הקדושה של העזרה וערי חומה מ"מ קדושת הארץ בטלה ולכן החיוב של תרומה ומעשר בזמן הזה דרבנן.
- כז תוס' בתירוץ השני מחדשים שגם לפי הצד שקדושה ראשונה 'לא קדשה לעתיד לבוא' מ"מ קדושה שניה שקידש עזרה 'קדשה לעתיד לבוא', אמנם תוס' בתירוץ הראשון סוברים שכמו שהקדושה הראשונה 'לא קדשה לעתיד לבוא' כך הקדושה שניה 'לא קדשה לעתיד לבוא'.
- רש"י מבאר שהנפק"מ בקדושה של ערי חומה הוא לענין הדין של אדם שמכר בית בבתי ערי חומה וכן לענין הדין של שילוח מצורעים וכן לענין הדין שאין עושים שדה מגרש.
- כז בדברי הגמ' מבואר שהמקור שאסור לטמא להכנס לעזרה דכתיב 'ולא יטמאו את מחניהם', והמקור שהאיסור נאמר רק באופן שנכנס דרך ביאה דכתיב 'ואל המקדש לא תבא', ודורשים דרך ביאה.
- והנה ראה להלן [עמוד 8] שאדם שנטמא בעזרה חייב באופן ששהה שיעור השתחואה, ויש לדון באופן שבאופן שנכנס לעזרה שלא כדרך ביאה ולאחר מכן שהה בעזרה שיעור השתחואה האם חייב וראה להלן הערה לז.
- כח הגמ' מבארת שלפי הצד ש'קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא' מוכרח שבאופן שקידשו את תוספת העזרה על ידי מלך לחוד או נביא לחוד או אורים ותומים או סנהדרין חייבים כמו אדם שנכנס לעזרה שהרי בזמן בית שני עזרא קידש את העזרות ללא מלך ואורים ותומים ומ"מ חל הקדושה, אבל לפי הצד ש'קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא' מעיקר הדין עזרא לא היה צריך לקדש משום שהקדושה שהייתה בבית ראשון לא פקעה, והקידוש שעזרא עשה ללא מלך ואורים ותומים היה 'לזכר' בעלמא.
- כט הגמ' [פסחים פו א] מבארת שהמקור שהעליות של העזרה התקדשו דכתיב 'ויתן דויד לשלמה בנו את תבנית האולם ואת בתיו וגנזכיו ועליותיו' וכתב 'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל'.

- באופן שיצא בדרך הקצרה - פטור ל.
 - באופן שיצא בדרך ארוכה - חייב לא.
 - באופן ששהה לפני שיצא - באופן ששהה שיעור השתחואה חייב, ובאופן ששהה פחות משיעור השתחואה פטור לג.
 - באופן שכרע לפני שיצא - באופן שכרע כלפי פנים חייב, ובאופן שכרע כלפי חוץ פטור לג.
 - באופן שנטמא בשוגג או במזיד ונשאר בעזרה במזיד:
 - באופן ששהה שיעור השתחואה - חייב כרת, ובאופן שהתרו בו חייב מלקות לד.
 - באופן ששהה פחות משיעור השתחואה יותר משיעור כניסה ויציאה - הגמ' מסתפקת האם חייב מלקות לה.
 - באופן ששהה פחות משיעור כניסה ויציאה - אינו חייב מלקות.
- יג. **דין כהן טמא שעבד בבית המקדש - חייב מיתה בידי שמים לו.**

✧ הערות ✧

- ל הגמ' מבארת שאפילו באופן שיצא בדרך הקצרה והלך לאט במשך כל היום פטור.
- לא הגמ' מבארת שבאופן שיצא בדרך הארוכה חייב גם באופן שרץ בדרך זה ויצא בשיעור הזמן של היציאה בדרך הקצרה. בדברי הגמ' משמע שיש הלכה למשה מסיני שאסור לצאת בדרך הארוכה ונכלל בכך שאסור לצאת אפילו במהירות כשיעור הזמן של היציאה בדרך הקצרה.
- לב בדברי הגמ' מבואר שיש הלכה למשה מסיני שבאופן ששהה שיעור השתחואה חייב, והכוונה 'השתחואה' היא בפישוט ידים ורגלים, והגמ' מוסיפה שנחלקו האמוראים בשיעור זה האם הוא כשיעור אמירת הפסוק 'וכל בני ישראל ראים בדרת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו' או כשיעור אמירת חצי מהפסוק 'ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו'.
- הגמ' מסתפקת באופן ששהה פחות משיעור השתחואה והתחיל לצאת ולאחר מכן חזר ושהה פחות משיעור השתחואה האם שהיה מוצטרפות זה לזה ונחשב ששהה שיעור השתחואה או דלמא שהיה לא מוצטרפות זה לזה, וכן הגמ' מסתפקת באופן ששהה שיעור השתחואה בצורה שלא יכול להשתחוות (כגון שתלה את עצמו באויר העזרה ושהה כך) האם חייב על שהיה או דלמא אינו חייב על שהיה ורק על שהיה שאפשר להשתחוות חייב.
- לג הגמ' מבארת שהכוונה 'כריעה' היא על הברכים, ולא כמו השתחואה שהיא בפישוט ידים ורגלים.
- לד הגמ' מבארת שיש שני פסוקים לחיוב כרת בטומאת מקדש 'כל הנגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל' והשני 'ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא', ולפי הגירסא שלנו הגמ' מבארת שצריך שני פסוקים בשביל ללמד חיוב כרת באופן שנטמא בחוץ ונכנס בין במשכן ובין במקדש, אלא שהיה אפשר לכתוב בשני הפסוקים מקדש או משכן (משום שמקדש נקרא משכן דכתיב 'ונתתי משכני בתוכם' ומשכן נקרא מקדש דכתיב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' וכתיב 'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן'), וכיון שכתוב פעם אחת משכן ופעם שניה משכן דורשים שיש חיוב כרת גם באופן שהאדם נטמא בפנים, אמנם תוס' מביאים גירסא אחרת בגמ' ולפי גירסא זו לומדים מפסוק אחד חיוב כרת באופן שנטמא בחוץ ונכנס בין במשכן ובין במקדש ומהפסוק השני לומדים חיוב כרת באופן שהאדם נטמא בפנים (ותוס' מבארים שלפי גירסא זו אם היה כתוב בשני המקומות משכן היינו אומרים שממעטים מקדש וכן אם היה כתוב בשני המקומות מקדש היינו אומרים שממעטים משכן ולכן כתוב פעם אחת משכן ופעם שניה משכן).
- רש"י מבאר שהאיסור של 'ולא יטמאו את מחניהם' נאמר באופן שנטמא בחוץ ונכנס, אמנם תוס' מקשים על רש"י מהו המקור של האזהרה באופן שנטמא בפנים, ולכן תוס' מבארים שהאיסור של 'ולא יטמאו את מחניהם' נאמר בין באופן שנטמא בחוץ ונכנס ובין באופן שנטמא בפנים. ועיין בדברי הריטב"א שדברי רש"י נאמרו לפי ההו"א של הגמ' שאין מקור לחיוב כרת באופן שנטמא בתוך העזרה אבל לאחר שיש מקור לחיוב כרת הפסוק 'ולא יטמאו את מחניהם' נאמר גם באופן שנטמא בפנים וכדעת התוס'.
- לה הגמ' מסתפקת האם ההלכה למשה מסיני שהחייב של שהיה נאמר באופן ששהה שיעור השתחואה (וכפי שהובא לעיל הערה לב) נאמרה רק לענין קרבן ולא לענין מלקות ולכן חייב מלקות גם באופן ששהה פחות משיעור השתחואה, או דלמא ההלכה למשה מסיני נאמרה בין לענין קרבן ובין לענין מלקות.
- תוס' בתירוץ הראשון מבארים שהנידון של הגמ' האם חייב מלקות הוא כפשוטו משום ששהיה נחשבת כמעשה כיון שהתחלת השהיה היה על ידי מעשה, אמנם תוס' בתירוץ השני נוקטים שלדעת רב אשי שהיה נחשבת כמעשה ולדעת רב ביבי שהיה לא נחשבת כמעשה, ולדעת רב ביבי נידון הגמ' לחייב מלקות נאמר לפי הצד שלא שאין בו מעשה' לוקים עליו או שנידון הגמ' האם עבר על איסור מלקות למרות שאינו לוקה.
- רש"י ותוס' בביאור השני מבארים שהגמ' מוסיפה שגם לפי הצד שההלכה למשה מסיני נאמרה גם לענין מלקות יש ספק האם הלכה זו נאמרה רק באופן שנטמא בשוגג אבל באופן שטימא עצמו במזיד חייב גם באופן ששהה פחות משיעור השתחואה, או דלמא הלכה זו נאמרה גם באופן שטימא את עצמו במזיד, (ותוס' מוסיפים שהכוונה 'טימא עצמו במזיד' הוא שבזמן שטימא את עצמו לא ידע שהוא בתוך המקדש אבל באופן שידע שהוא בתוך המקדש והתרו בו שלא יטמא את עצמו חייב מלקות ללא שהיה). אמנם תוס' בביאור הראשון מבארים שהגמ' מסתפקת באופן שטימא עצמו במזיד ולאחר מכן שכח את הטומאה האם חייב קרבן רק באופן ששהה שיעור השתחואה או שחייב קרבן גם באופן שלא שהה שיעור השתחואה (ותוס' מוסיפים שהכוונה 'טימא עצמו במזיד' הוא שבזמן שטימא את עצמו לא ידע שהוא בתוך המקדש אבל באופן שידע שהוא בתוך המקדש אינו חייב קרבן כיון שלא שב מידיעתו).
- לו הגמ' מבארת שכהן טמא שעבד בבית המקדש באופן ששהה שיעור השתחואה חייב כרת ומיתה בידי שמים, ובאופן שלא שהה שיעור השתחואה (כגון שיצא ובדרך יציאתו הפך עם צינורא אברים שעל המזבח) חייב מיתה בידי שמים ואינו חייב כרת. הגמ' מקשה שבאופן ששהה אין נפק"מ בחיוב מיתה בידי שמים כיון שחייב כרת ובדברי התוס' ביבמות [ב א] מבואר שנחלקו רש"י ותוס' בביאור העונש של כרת לרש"י הוא זורעו נכרת ולתוס' הוא נכרת ואין זורעו נכרתים (אמנם בדודתו ואשת אחיו שכתוב בהם במפורש עירירי לכו"ע הוא זורעו מתים), אמנם במיתה בידי שמים לכו"ע הוא מת ואין זורעו מת, ולפי"ז לדעת רש"י העונש של כרת חמור מהעונש של מיתה בידי שמים ולפי דעת התוס' אין הבדל בין החיוב של כרת לחיוב מיתה בידי שמים.
- הגמ' מוסיפה שהדין שכהן שהפך עם צינורא אברים שעל המזבח חייב מיתה בידי שמים נאמר באופן שלולי שהפך האברים לא היו מתעכלים ועל ידי שהפך האברים מתעכלים או באופן שלולי שהפך האברים היו מתעכלים לאחר שעתים ועל ידי שהפך האברים מתעכלים לאחר שעה משום ש'קרובי עבודה' נחשב עבודה, אבל באופן שההפיכה לא הועילה לא חייב מיתה בידי שמים.
- הגמ' מוסיפה שזר שהפך בצינורא באופן שנחשב עבודה חייב מיתה בידי שמים ובאופן שלא נחשב עבודה אינו חייב מיתה בידי שמים.

י. דיני נזיר שנטמא בתוך בית הקברות:

- באופן ששהה שיעור השתחואה - חייב מלקות.
- באופן לא שהה שיעור השתחואה - הגמ' מסתפקת האם חייב מלקות לז'.

טז. דין אדם טהור שנכנס לבית המנוגע:

- באופן שנכנס דרך ביאה:
 - באופן שנכנס מקצתו - אינו נטמא.
 - באופן שנכנס רובו - נטמא לח'.
- באופן שנכנס שלא כדרך ביאה:
 - באופן שנכנס מקצתו או רובו - אינו נטמא.
 - באופן שנכנס כולו - נטמא לט'.

לע"נ א"מ הר"ר יהודה ב"ר יעקב צבי זצ"ל

ניתן להשיג במייל B0527147396@gmail.com

הערות

לז' רש"י מביא שהגמ' בנזיר [ז' ב] מבארץ שהנידון של נזיר שנטמא בבית הקברות הוא בנזיר שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ולאחר מכן בא חבירו ופרע את המעזיבה של השידה תיבה ומגדל ונטמא והתרו בו שיצא מבית הקברות ושהה בבית הקברות האם חייב מלקות.

הגמ' מבארת שהצד שבאופן שלא שהה שיעור השתחואה אינו חייב מלקות משום שההלכה למשה מסיני של שהיה נאמרה בין לענין אדם שנטמא בתוך בית המקדש ובין לענין נזיר והצד שחייב מלקות משום שההלכה למשה מסיני נאמרה רק לענין אדם שנטמא בתוך בית המקדש ששייך בו שיעור השתחואה ולא לענין נזיר בבית הקברות שלא שייך בו שיעור השתחואה.

השטמ"ק [נזיר שם] מביא שבדברי הרא"ש מבואר שספק הגמ' נאמר דווקא באופן שנכנס לבית הקברות בהיתר ולאחר מכן נטמא ולא באופן שנכנס לבית הקברות בשוגג ולאחר מכן נודע לו ושהה משום שבאופן זה פשוט שלא צריך שהיה, ובפשטות לפי דבריו גם אדם שנכנס לבית המקדש בשוגג ולאחר מכן התרו בו ושהה במזיד שחייב מלקות גם ללא שהיה, ובפשטות לפי דבריו גם באופן שטמא מחוץ לבית המקדש ונכנס שלא כדרך ביאה שחייב מלקות גם ללא שהיה (אמנם המהרש"א [ז' א] נוקט שבאופן זה חייב מלקות רק באופן ששהה).

תוס' מביאים שבדברי הגמ' בנזיר [מב ב] מבואר שבזמן שנזיר נוגע במת מותר לו לגעת במת אחר כיון שהוא נחשב 'מחולל ועומד' אבל לאחר שהניזר הפסיק לגעת במת אסור לו לגעת במת אחר, ותוס' מבארים שהטעם שבאופן שהנזיר הפסיק לגעת במת אסור לו לגעת במת אחר משום שמוסיף טומאה על טומאתו שבתחילה אדם שהיה נוגע בו היה טמא טומאת ערב, ובזמן שהוא נוגע במת אדם שנוגע בו טמא טומאת שבעה מדין 'טומאת חיבורין'. ולפי"ז מבואר שנזיר שנגע במת והפסיק לגעת בו ועדיין נמצא באהל המת ולאחר מכן חזר ונגע במת שחייב משום שמוסיף טומאה על טומאתו שאדם שיגע בו בזמן הנגיעה יהיה טמא טומאת שבעה מדין 'טומאת חיבורין'.

תוס' מקשים כיצד אפשר לחייב נזיר ששהה והרי בשהיה אינו מוסיף טומאה על טומאתו ונחשב מחולל ועומד שאין בו איסור להטמאות למת, ותוס' בתירוץ הראשון מבארים שהוספת זמן של טומאה נחשבת הוספת טומאה על טומאתו ולפי"ז ההיתר של נזיר שנוגע במת שמותר לו לגעת במת אחר נאמר רק באופן שלא הספיק להשליך את המת הראשון ממנו ותוך כדי כך נגע במת, (אמנם כהן יש אפשרות אחרת שנוגע במת מושבעת הקרובים שמותר לו להטמאות להם ותוך כדי שנוגע בהם נוגע במת אחר שמותר כיון שלא מוסיף טומאה על טומאתו וכן לא מוסיף זמן לטומאה), ותוס' בתירוץ השני מבארים שהוספת זמן של טומאה לא נחשבת הוספת טומאה על טומאתו אמנם באופן שנטמא סמוך לחשיכה שבאופן שלא פירש יצטרך לספור יום נוסף נחשבת הוספת טומאה על טומאתו. ושמעתי שהחזו"א [נשים הערות נזיר] תמה לפי דברי ר"ת כיצד מתבאר ספק הגמ' לענין שיעור שהיה שבאופן ששהה עד לאחר שחשיכה חייב גם ללא שיעור שהיה ובאופן ששהה לפני חשיכה לא חייב ועיין יד יהודה.

לח' תוס' מביאים שנחלקו האמוראים באדם טמא שנכנס לבית המקדש לעולא 'ביאה במקצת' שמה ביאה דכתיב 'בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא' ודורשים שכמו שנגיעה במקצת שמה נגיעה כך ביאה במקצת שמה ביאה, ולרבי אושעיא 'ביאה במקצת' לא שמה ביאה, ותוס' מבארים שמחלוקת זו נאמרה רק לענין טמא שנכנס לבית המקדש שיש פסוק אבל אדם טהור שנכנס לבית המנוגע לכו"ע ביאה במקצת לא שמה ביאה ורק באופן שנכנס רובו נטמא משום ש'רובו ככולו'.

לט' הגמ' מבארת שהמקור שאדם טהור שנכנס לבית המנוגע נטמא דכתיב 'והבא אל הבית' ודין זה נאמר רק באופן שנכנס דרך ביאה ולא באופן שנכנס שלא כדרך ביאה, ותוס' מבארים שלומדים מכך שגם באופן שנכנס רובו אינו נטמא ולא אומרים 'רובו ככולו', אמנם באופן שנכנס כולו נטמא משום שלא גרע מכלים שבבית שנטמאים.